

บทสรุปผู้บริหาร

๑. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย

๑.๑ ชื่อเรื่อง

(ภาษาไทย) แนวทางการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย

(ภาษาอังกฤษ) Guidelines on the Protection and Promotion of Human Rights for elderly prisoners in Thailand

๑.๒ ชื่อคณะผู้วิจัย ดร.จรรยา แผนสมบุรณ์ ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยสิทธิมนุษยชน สำนักกิจการกสม. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ ผศ. สิทธิพันธ์ พุนเอียด อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

๑.๓ งบประมาณและระยะเวลาทำการวิจัย

ได้รับงบประมาณจาก สกสว. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๔ งบประมาณที่ได้รับ จำนวน ๔๕๐,๐๐๐ บาท ระยะเวลาทำการวิจัยตั้งแต่ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕ รวมระยะเวลา ๒ ปี

๒. สรุปโครงการวิจัย

การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุต้องพิจารณาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ในระหว่างการบังคับโทษจำคุก การคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุด้านสุขภาพ คุณภาพชีวิต และด้านกระบวนการยุติธรรมมีความสำคัญสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุเพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำได้อย่างปกติสุข อีกทั้งผู้ต้องขังสูงอายุต้องได้รับการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการปล่อยตัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าสมควรทำการศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุในราชอาณาจักรไทย เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถดำรงชีพอยู่ได้ระหว่างการบังคับโทษและช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุเมื่อได้รับการปล่อยตัวไปแล้วเพื่อไม่ให้ผู้พ้นโทษเหล่านั้นสามารถกลับเข้าไปใช้ชีวิตในสังคมปกติได้อีกครั้งโดยไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก อันเป็นการคุ้มครองสังคมจากปัญหาการก่ออาชญากรรมได้อย่างแท้จริง

ประเด็นการศึกษา

๑) ประเด็นการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังสูงอายุ การศึกษาจะทำให้ทราบว่าหน่วยงานที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังสูงอายุได้ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุสอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังหรือไม่

๒) ประเด็นด้านการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุ การศึกษาจะทำให้ทราบว่าหน่วยงานที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังสูงอายุมีกระบวนการ แนวทาง เพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านสุขภาพ ด้านคุณภาพชีวิต และด้านกระบวนการยุติธรรม สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในรูปแบบหรือวิธีการใดบ้างหรือไม่ อย่างไร

๓) ประเด็นด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังสูงอายุ

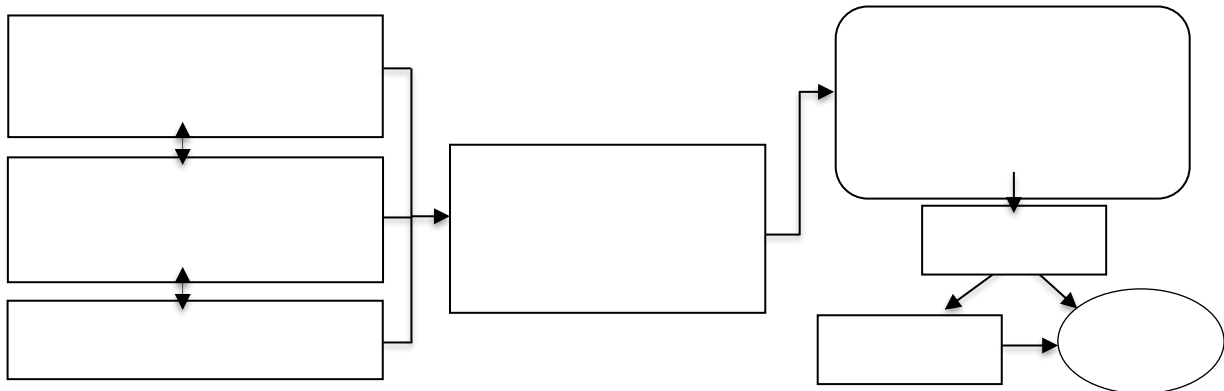
วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุ
- ๒) เพื่อแสวงหาแนวทางในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย ที่เหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชนสากลและสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย
- ๓) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายในการป้องกันผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ

กรอบแนวความคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาค้นหาแนวทางในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุของราชอาณาจักรไทย โดยมีแนวคิดว่าการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทยโดยใช้มาตรการทางกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังสูงอายุ จะหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุ และช่วยให้ผู้ต้องขังสูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้โดยปกติสุข ในระหว่างการบังคับโทษจำคุก อีกทั้งการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุยังเป็นแนวทางให้ผู้ต้องขังสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมปกติได้อีกครั้งภายหลังจากการพ้นโทษจำคุกไปแล้วจะได้ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ อันอาจจะถือได้ว่าเป็นการป้องสังคมจากอาชญากรรมได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน ผู้วิจัยสามารถสรุปและแสดงเป็นแผนภาพประกอบได้ ดังนี้

ภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

โดยเป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งได้ดำเนินการตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ขั้นตอนที่ ๒ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยการเก็บข้อมูลจากผู้ต้องขังสูงอายุ และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ได้แก่ ๑) การใช้แบบสอบถามกับผู้ต้องขังสูงอายุ ๒) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ๓) การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร โดยทำการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน คือ การทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) และ การทดสอบความน่าเชื่อถือของเนื้อหา (Content Reliability) ๔) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และการกระจาย (Standard deviation)

ขั้นตอนที่ ๓ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ได้แก่ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลของข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแสวงหาข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ ๔ การสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เพื่อเป็นการทดสอบข้อมูลจากการเข้าไปในภาคสนาม และประมวลผลข้อมูลจากที่ได้สัมผัสด้วยตนเองเป็นการทดสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องมากที่สุด นำไปสู่กระบวนการที่จะพัฒนาในการแก้ปัญหาของสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุในอนาคต

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย

๑. การจัดสวัสดิการให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ ในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ

๑) ด้านอาหาร

การจัดอาหารให้กับผู้ต้องขังสูงอายุพบว่าการจัดอาหารให้กับผู้ต้องขังสูงอายุตั้งแต่กระบวนการจัดซื้ออาหารดิบ ทราบว่าทางเรือนจำได้งบประมาณด้านการจัดซื้ออาหารดิบหัวละ ๔๕ บาทต่อคนต่อวัน ทางเรือนจำมีแผนสุทกรรมใช้เป็นที่พักเก็บอาหารสดโดยมีตู้เย็นที่สามารถรักษาอุณหภูมิระหว่าง ๐-๔ องศาเซลเซียส สำหรับเก็บรักษาเนื้อสัตว์ และมีตู้เย็นที่รักษาอุณหภูมิประมาณ ๑๐ องศาเซลเซียส สำหรับเก็บรักษาผักสด เพื่อรักษาคุณภาพของอาหารดิบ มีอาคารเฉพาะการหั่นเนื้อสดหรือผักสด โดยมีระบบการตรวจสอบและการป้องกันเกี่ยวกับมิดที่ใช้ในการทำงาน เพื่อป้องกันผู้ไม่หวังดีนำไปก่อการความไม่สงบหรือใช้ทำร้ายผู้อื่นได้ นอกจากนี้ยังมีระบบบำบัดน้ำเสียมีถังดักตะกอนไขมันเพื่อไม่ให้เกิดการอุดตันและการเน่าเสียก่อนที่น้ำเสียจะลงไปสู่ลำน้ำธรรมชาติ นอกจากนี้ผู้ต้องขังในแผนสุทกรรมยังมีชุดที่ใส่สำหรับการทำอาหารตามมาตรฐานของกรมอนามัย (เฉพาะเรือนจำกลางสงขลา) การจัดส่งอาหารไปยังผู้ต้องขังสูงอายุพบว่า การแจกจ่ายอาหารให้ผู้ต้องขัง มีทั้ง แบบเป็นชุดอาหาร (set box) แบบถาดหลุม และแบบอาหารจานเดียว กระบวนการตักอาหารไม่สามารถควบคุมปริมาณและสัดส่วนของอาหารได้ เนื่องจากผู้ตักอาหารแต่ละครั้งมี ปริมาณไม่เท่ากัน การตักแต่ละครั้งอาจไม่ได้รับเนื้อสัตว์เลยก็ได้ การแจกจ่ายให้กับ

ผู้ต้องขังสูงอายุมีความเสี่ยงกับได้รับอาหารที่ไม่ครบหมู่และการควบคุมมาตรฐานแต่ละเรือนจำไม่เท่ากัน แต่อย่างไรก็ตามยังมีเรือนที่ดำเนินการด้านจัดอาหารของผู้ต้องขังสูงอายุได้ในระดับดี เช่น เรือนจำกลางสงขลา ผู้ต้องขังในเรือนจำและผู้ต้องขังที่ปล่อยตัวไปแล้วให้ข้อมูลว่าอาหารที่ได้รับการจัดให้กับผู้ต้องขังสูงอายุมีคุณภาพดี ผู้ต้องขังสูงอายุรับประทานได้ เรือนจำกลางขอนแก่น มีระบบการส่งอาหารให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ และการควบคุมโดยรวมมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่มีฐานะซื้ออาหารให้กับผู้ต้องขังอื่นได้ สำหรับการควบคุมในด้านความสะอาดเกี่ยวกับอาหาร สถานที่รับประทานอาหารพบว่าการจัดระบบการดูแลความสะอาดโดยรวมในทัณฑสถานหญิงกลาง มีการดูแลความสะอาดได้ดีมากเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการจัดให้ผู้ต้องขังรับประทานอาหารร่วมกับผู้ต้องขังอื่นยังมีอยู่ เนื่องจากทางเรือนจำส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดสถานที่เฉพาะให้ผู้ต้องขังสูงอายุใช้รับประทานอาหารแยกออกจากผู้ต้องขังทั่วไป ทำให้ผู้ต้องขังสูงอายุรับประทานอาหารไม่ทันตามระบบของเรือนจำ นอกจากนี้ยังพบว่าเมนูสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุยังไม่มีการจัดไว้ในส่วนของผู้ต้องขังสูงอายุโดยตรง ซึ่งอาหารบางประเภทผู้ต้องขังสูงอายุอาจจะไม่สามารถรับประทานได้เช่น อาหารที่มีสภาพแข็งไปเหนียว หรือมีรสเผ็ดจัด ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับช่องปาก หรือฟัน ที่มีความชราเป็นตามสภาพของผู้สูงอายุ

การจัดอาหารให้กับผู้ต้องขังสูงอายุในภาพรวมถือว่ายังไม่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพที่ควรจะเป็นเนื่องจากมีปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลถึงคุณภาพอาหารของผู้สูงอายุ เช่น เรือนจำมีงบประมาณค่าอาหารต่อหัวต่อวันน้อยเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ถูกควบคุมในกลุ่มเปราะบางด้วยกันเช่น เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแล้ว ค่าอาหารของผู้ต้องขังสูงอายุมีจำนวนน้อยกว่า เมื่อเทียบกับอาหาร ๓ มื้อในเรือนจำถือว่าได้รับงบประมาณน้อย ในการแจกจ่ายอาหารให้กับผู้ต้องขังสูงอายุยังพบว่ามีทางเลือกปฏิบัติจากกลุ่มผู้ต้องขังที่มีหน้าที่ในการตักอาหารเช่น ความคุ้นเคย ความเป็นพวก เป็นต้น นอกจากนี้การควบคุมคุณภาพอาหารในแต่ละเรือนจำยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารของเรือนจำนั้น ๆ ซึ่งแต่ละเรือนจำยังมีระดับของคุณภาพในการจัดอาหารให้กับผู้ต้องขังสูงอายุมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการนำนโยบายของกรมราชทัณฑ์มาใช้ในการปฏิบัติย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารของเรือนจำ

๒) ด้านการรักษาความสะอาดเสื้อผ้าและร่างกาย

ด้านการรักษาความสะอาดเสื้อผ้าและร่างกาย ทางเรือนจำมีการแจกเสื้อผ้าและเครื่องนอนให้กับผู้ต้องขังสูงอายุอย่างเท่าเทียมกันกับผู้ต้องขังอื่น ซึ่งอาจรวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถจัดหาเสื้อผ้าและสิ่งของอย่างอื่นที่จำเป็นและไม่ผิดระเบียบเข้ามาในเรือนจำได้ โดยสามารถซื้อหาจากร้านค้าสวัสดิการหรือจากญาติได้ แต่ความไม่สะดวกของผู้ต้องขังสูงอายุมี ๒ ประการคือ การที่ต้องอาบน้ำและการซักผ้ารวมกับผู้ต้องขังอื่นในความหมายนี้ให้รวมถึงผู้ต้องขังที่กำลังตั้งครรภ์ด้วย ซึ่งผู้ต้องขังในกลุ่มนี้ มีความเชื่องช้าและขาดความกระฉับกระเฉง เมื่อทำกิจธุระส่วนตัวรวมกับผู้ต้องขังอื่นอาจมีปัญหาได้เช่นกัน

๓) ด้านที่อยู่อาศัยหรือเรือนนอน

เนื่องจากในเรือนจำแต่ละแห่งยังมีจำนวนของผู้ต้องขังอยู่อย่างแออัด การจัดหอนอนเฉพาะผู้ต้องขังสูงอายุยังไม่สามารถที่จะดำเนินการแยกผู้ต้องขังสูงอายุออกจากผู้ต้องขัง

อื่นได้ ประเด็นดังกล่าวถือว่ายังไม่เป็นประเด็นปัญหาในปัจจุบัน แต่ในอนาคตหากมีผู้ต้องขังสูงอายุจำนวนมาก การจัดเรือนนอนของผู้ต้องขังสูงอายุอาจมีความจำเป็น เนื่องจากการจัดกิจกรรมในเรือนนอนจะต้องเน้นให้ความสำคัญเฉพาะผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมทางศาสนาที่อาจจะต้องเจาะลึกในส่วนของผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ การบำบัดฟื้นฟูเฉพาะทางของผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มของผู้สูงอายุ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจำแนกเป็นแดนผู้สูงอายุในอนาคต

สิ่งที่มีความสำคัญในเรือนนอนของผู้ต้องขังสูงอายุอีกอย่างหนึ่งคือสุขภัณฑ์ พบว่าในเรือนจำมีการจัดหาสุขภัณฑ์ให้กับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนนอนมีทั้งแบบชักโครกและแบบนั่งยอง และพบว่าสุขภัณฑ์สำหรับผู้ต้องขังสูงอายุในแดนชาย ยังไม่มีความเพียงพอเนื่องจากมีจำนวนผู้ต้องขังจำนวนมาก และมีผู้ต้องขังอื่น ๆ นอนปะปนกับผู้ต้องขังสูงอายุ จึงทำให้เวลาเร่งด่วนผู้ต้องขังต้องใช้เวลาในการรอกการทำธุระส่วนตัวนาน และไม่เป็นที่พึงพอใจของผู้ต้องขังสูงอายุ

๔) กิจกรรมด้านการบำบัดฟื้นฟู การพัฒนาจิตใจ และการฝึกวิชาชีพ

กิจกรรมด้านการบำบัดฟื้นฟู การพัฒนาจิตใจ และการฝึกวิชาชีพ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่อาจบูรณาการเข้าด้วยกันในหลายกิจกรรม ผู้วิจัยพบว่า แต่ละเรือนจำมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ได้้อย่างหลากหลายตามสภาพท้องถิ่น ที่เน้นให้ความสำคัญของผู้สูงอายุ เช่น การให้การปรึกษา การนำกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยวิธีชุมชนบำบัดในบางเรือนจำ การจัดกิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น การฝึกอาชีพโดยเน้นเกี่ยวกับกิจกรรมอาชีพบำบัดเพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และป้องกันหรือบริหารความเครียดและการเห็นคุณค่าในตนเอง และการฝึกวิชาชีพ ซึ่งการฝึกวิชาชีพอาจจะไม่จำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุเพราะมีอายุมากหรือไม่มีความสามารถในการประกอบอาชีพบางชนิด การฝึกอาชีพของผู้ต้องขังสูงอายุจึงต้องมีการพิจารณาอย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตามการพัฒนาผู้สูงอายุในเรือนจำมีกิจกรรมที่จำเป็น คือ โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุในเรือนจำ ที่พัฒนาหลาย ๆ ด้านให้กับผู้สูงอายุโดยจัดให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมการเรียนการสอนในระบบสื่อสารทางไกล เช่นโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุของเรือนจำจังหวัดนนทบุรี เป็นการใช้สื่อออนไลน์ผ่านระบบโทรทัศน์วงจรปิด ซึ่งมีความสะดวกในการพัฒนาผู้สูงอายุทั้งในแดนต่าง ๆ หรือในเรือนนอนเป็นการพัฒนาการเรียนรู้อบรมให้กับผู้สูงอายุในเรือนจำได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย ทำให้ไม่มีความรู้สึกเบื่อหน่ายและท้อแท้ระหว่างการถูกคุมขังในเรือนจำ สื่อดังกล่าวยังมีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมที่เป็นการฝึกการปฏิบัติในการออกกำลังกาย การปฏิบัติธรรม นันทนาการ ข่าวสารบ้านเมืองจากภายนอกตามความเหมาะสม เป็นต้นหากเรือนจำทุกแห่งสามารถจัดสื่อการเรียนการสอนให้กับผู้ต้องขังสูงอายุได้เช่นนี้ จะสามารถพัฒนาผู้ต้องขังสูงอายุและเป็นการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนผู้ต้องขังสูงอายุได้อย่างแท้จริง

๕) ด้านการดูแลสุขภาพอนามัยและการรักษาโรคให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ

ผู้วิจัยพบว่าในเรือนจำมีการดูแลสุขภาพผู้ป่วยตลอดจนการบำบัดรักษาโรคทุกเรือนจำ โดยการประสานงานจากโรงพยาบาลใกล้เคียงหรือโรงพยาบาลประจำจังหวัด มีการตรวจรักษาโรคอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง มีการส่งต่อในกรณีฉุกเฉิน มีการตรวจรักษาโรคและทันตกรรม ภายในเรือนจำยังมีหน่วยพยาบาลและเจ้าหน้าที่พยาบาลคอยให้ความดูแลผู้ต้องขัง ตลอดจนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่พยาบาลมีการจัดเวรปฏิบัติงานในเรือนจำตลอด ๒๔ ชั่วโมง

การให้บริการผู้สูงอายุในเรือนจำระหว่างที่ผู้ต้องขังอยู่ในเรือนนอน พบว่าในเรือนนอนจะมีผู้ต้องขังอาสาสมัครผู้ที่ได้รับการอบรมด้านสาธารณสุขให้มีความรู้เบื้องต้นในการดูแลผู้ป่วย เป็นอาสาสมัครคอยให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุที่เจ็บป่วย โดยจะประสานงานโดยตรงกับพยาบาลที่เข้าเวรประจำ หากผู้ต้องขังรายใดป่วยก็จะได้รับการส่งต่อเพื่อการรักษาพยาบาลต่อไป

อย่างไรก็ตามด้านการจ่ายยาให้กับผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนนอนในกรณีที่ไม่ใช่ภาวะฉุกเฉินไม่สามารถที่จะดำเนินการได้เนื่องจากระเบียบของทางเรือนจำมีข้อห้ามอย่างเด็ดขาดไม่ให้นำยาเวชภัณฑ์ทุกชนิดเข้าไปในเรือนนอน หากเป็นยาประจำตัวของผู้ต้องขังเจ้าหน้าที่จะต้องควบคุมการกินยาอย่างเคร่งครัด นอกจากความจำเป็นเกี่ยวกับยารักษาโรค ผู้ต้องขังสูงอายุยังมีความจำเป็นที่จะได้รับอุปกรณ์ในการใช้ชีวิตในเรือนจำ เช่น แว่นสายตา รถเข็น ไม้เท้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ยังมีความจำเป็นและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการใช้ชีวิตเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป

๒. การลดโทษหรือการพักโทษให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ

กระบวนการลดโทษหรือการพักโทษให้กับผู้ต้องขังสูงอายุแท้จริงแล้ว พบว่ากระบวนการทั้งหมดนี้ต้องนับเริ่มต้นตั้งแต่การดำเนินคดีผู้สูงอายุ ตั้งแต่ระยะต้นน้ำ ระยะกลางน้ำ และระยะปลายน้ำ ระยะต้นน้ำหมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับคดีของผู้สูงอายุตั้งแต่เริ่มต้น จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้แทนอัยการจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันเรื่องของผู้สูงอายุเป็นประเด็นที่สำคัญของกระแสโลกเนื่องจากทั่วโลกย่างเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยแท้จริงไปแล้ว ซึ่งประเด็นของผู้สูงอายุมีหลายมิติ และมิติหนึ่งก็คือมิติของผู้ต้องขังสูงอายุ จะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปแถบสแกนดิเนเวีย เช่นประเทศเดนมาร์ก ปัจจุบันนี้ไม่มีนักโทษแล้วเนื่องจาก เขามีกระบวนการคัดกรองผู้ต้องหาตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ โดยมีระบบประชาธิปไตย ระบบนิติธรรม และกระบวนการด้านสิทธิมนุษยชนตั้งแต่เริ่มต้น หลักคิดก็คือการไม่ฟ้องคดีกับผู้สูงอายุที่มีความผิดเล็กน้อย เช่นกรณีตัวอย่างเป็นคดียาเสพติดของผู้สูงอายุชาวเขาที่จำเลยสารภาพ และจำเลยได้กล่าวว่าผิวนเป็นยาสามัญประจำบ้าน มีไว้เพื่อการบำบัดรักษาโรคของชาวเขา ซึ่งการที่จะฟ้องผู้ต้องหาเรื่องนี้มีคำถามว่ารัฐจะได้ประโยชน์อะไรบ้าง ซึ่งศาลจังหวัดเชียงใหม่ขณะนั้นได้ใช้มาตรการรอลงอาญาแก่ผู้ต้องหารายดังกล่าว ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มีระเบียบเกี่ยวแนวทางของการดำเนินคดีของผู้สูงอายุ และทำผิดเล็กน้อยของพนักงานอัยการ โดยที่คดีนั้นถ้าผู้ต้องหาเป็นผู้สูงอายุมากและทำความผิดเล็กน้อย อัยการไม่ควรสั่งฟ้องคดีเนื่องจากคดีดังกล่าวไม่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งปัจจุบันอัยการส่วนใหญ่ยังไม่กล้าใช้ดุลยพินิจดังกล่าว โดยที่พนักงานสอบสวนก็ดีหรือพนักงานอัยการก็ดี หากมีความเข้าใจในหลักการของสิทธิมนุษยชน หลักการดำเนินคดีอาญา หากมีการสกัดหรือการหันเหคดีตั้งแต่ต้นทางของผู้สูงอายุแล้วคดีของผู้สูงอายุก็จะไม่เข้ากระบวนการยุติธรรมในขั้นต่อ ๆ ไปจึงมีความจำเป็นต้องมีการทำความเข้าใจในปรัชญาของการสั่งฟ้องคดีที่จะเกิดประโยชน์สาธารณะหรือไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใดเป็นต้น ถ้ามีการทำความเข้าใจตั้งแต่ต้นแล้ว มันจะทำให้การดำเนินคดีต่อผู้สูงอายุหมดไป นอกจากนี้ยังมีมาตรการของศาลสำหรับการพิจารณาผู้สูงอายุเช่นเดียวกันในการกรณีของผู้สูงอายุศาลก็อาจยุติการลงโทษได้ แต่ถ้าคดีนั้นมันหาข้อยุติได้ยาก พนักงานอัยการก็สามารถบรรยายคำฟ้องให้ละเอียดถึงเจตนาของการกระทำผิดนั้น เนื่องจากอัยการมีอำนาจในการบรรยายฟ้องให้ละเอียดเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ศาลพิจารณาในทางที่ดีได้

ดังนั้นการดำเนินการด้านสิทธิของผู้ต้องขังสูงอายุมีหลักการที่สามารถดำเนินการได้ ตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำ คือการส่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของผู้สูงอายุมากและกระทำความผิดเล็กน้อยได้ เนื่องจากไม่เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ เป็นต้น

ระยะกลางน้ำหมายถึงกระบวนการพิจารณาโทษของผู้ต้องขังสูงอายุที่มีความพิการโดยสิ้นเชิง หรือเจ็บป่วยชนิดติดเตียงที่ไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้และมีอายุมาก ทางเรือนจำมีกระบวนการพิจารณาโดยมีคณะกรรมการในส่วนกลางเป็นผู้พิจารณา โดยมีหลักเกณฑ์ว่าหากผู้ต้องขังสูงอายุที่ร้องขอการพักโทษในกรณีเจ็บป่วยจะต้องมีแพทย์เป็นผู้ให้ความเห็นตั้งแต่สองคนขึ้นไป

ระยะปลายน้ำหมายถึงผู้ที่ได้รับการพักโทษจะต้องได้รับการควบคุมดูแล โดยสำนักงานคุมประพฤติในแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาจใช้วิธีการรายงานตัวเป็นระยะ ๆ หรืออาจใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ควบคุมตัวให้อยู่เฉพาะที่ ด้วยการให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านั้นอาศัยอยู่ในบ้านพักหรือหน่วยงานอื่นที่ดูแลรักษา เช่นสถานพยาบาล หรือสถานสงเคราะห์ เป็นต้น

๓. การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ พบว่ากิจกรรมดังกล่าว ทางเรือนจำยังกระบวนการหรือแนวคิดในการพัฒนาผู้ต้องขังสูงอายุที่ยังไม่เป็นไปในทางเดียวกันหมายถึงในแต่ละเรือนจำมีกิจกรรมที่มีความแตกต่างกัน เช่นกิจกรรมการปรับตัวก่อนออกไปสู่สังคมภายนอก การฝึกวิชาชีพ การจัดหาทุนในการประกอบอาชีพตามความสามารถของผู้ต้องขัง การติดต่อญาติพี่น้องเพื่อมารับไปดูแล ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์พบว่าปัญหาหลักของการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย คือ การส่งต่อข้อมูลของผู้ต้องขังสูงอายุ การขาดหลักฐานส่วนตัวที่สำคัญเช่น ทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถดำเนินการส่งต่อหรือให้บริการต่าง ๆ ได้ เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับการรับเบี้ยผู้สูงอายุ การประสานพื้นที่ในการส่งผู้ต้องขังกลับสู่ภูมิลำเนา หรือการเตรียมตัวออกไปสู่สังคมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น ๆ หรือการส่งในกรณีที่ผู้ต้องขังสูงอายุที่มีความพิการหรือเจ็บป่วยช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และไม่มีญาติพี่น้องที่จะแจ้งความประสงค์มารับตัว ทำให้ไม่สามารถปล่อยตัวผู้ต้องขังนั้นได้ ความสำคัญและความจำเป็นสำหรับเรือนจำที่จะต้องดำเนินการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังสูงอายุมี ดังนี้

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุพบว่า ในเรือนจำมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมอบรมให้ความรู้และการปรับตัว และการพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขังโดยใช้หลักทางศาสนา เช่น การไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ เป็นต้น

๑) การเตรียมความพร้อมด้านการฝึกอาชีพตามความสามารถ ความถนัด และความเป็นไปได้ในการที่จะนำวิชาชีพไปประกอบอาชีพในอนาคต

๒) การเตรียมความพร้อมด้านครอบครัว โดยการติดต่อญาติ หรือครอบครัวของผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อรอรับการกลับสู่ภูมิลำเนาโดยสวัสดิภาพ หรือกรณีที่ผู้ต้องขังสูงอายุรายใดขาดญาติ หรือไม่มีผู้ใดประสงค์ที่รับไปดูแลมีความจำเป็นที่ทางเรือนจำจะต้องประสานงานกับหน่วยงานที่จะสามารถรับผู้ต้องขังสูงอายุไปดูแล เช่น สถานสงเคราะห์ สถานพยาบาล เป็นต้น ปัจจุบันพบว่าทางเรือนจำมีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อย และปริมาณผู้ต้องขังมีจำนวนมาก การดูแลเรื่องดังกล่าวยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ เช่น กรณีผู้ต้องขังไม่มีญาติ หรืออยู่ห่างไกลในจังหวัดอื่น หรือขาดหลักฐานทางทะเบียน ทำให้ไม่สามารถติดต่อ

กับทางญาติพี่น้องได้ ผู้ต้องขังบางคนไม่มีญาติมาติดต่อขอรับตัวผู้ต้องขังรายนั้นจึงไม่ได้รับการปล่อยตัวก่อนกำหนด เช่น การได้รับพิจารณาชั้นต่ำ เมื่อไม่มีญาติมารับตัวจึงต้องถูกควบคุมตัวให้อยู่ในเรือนจำต่อไป เป็นต้น

๓) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดยการหาเครือข่ายภาคประชาสังคม ชุมชน หรือหน่วยงานในการปกครองท้องถิ่น หรือ หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น เพื่อการเตรียมให้ผู้ต้องขังกลับสู่ ภูมิสำเนาได้อย่างสมบูรณ์แบบ มีการยอมรับจากสังคม หรือชุมชน หรือการจัดเตรียมงานการอาชีพไว้รองรับ หรือมีกระบวนการต่าง ๆ ที่จะให้ผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวไม่ถูกทอดทิ้งหรือเป็นที่รังเกียจกับชุมชนหรือ สังคมรอบข้าง จะเห็นว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นเรื่องที่สำคัญส่งผลโดยตรงกับผู้ต้องขังสูงอายุในอนาคต

ผู้วิจัยพบว่าการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นกระบวนการที่สำคัญในการที่จะให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้กลับไปสู่สังคมได้เป็นอย่างดีและที่ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกและเป็นการป้องกันการฆ่า ตัวตายของผู้ต้องขังที่อยู่เรือนจำเป็นเวลานานหลายปีพอได้รับการปล่อยตัวไปแล้วไม่อาจทนต่อการมีชีวิตใน สังคมภายนอกเรือนจำได้ เป็นต้น

๔. การสงเคราะห์หลังปล่อย

ด้านการสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นตัวชี้วัดว่า ผู้ต้องขังสูงอายุเมื่อได้รับการปล่อยตัวไปแล้วจะมีชีวิตอยู่เป็นปกติสุขหรือไม่ และจะกระทำความผิดซ้ำ หรือ การฆ่าตัวตายหรือไม่หากไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ ดังนั้นกระบวนการสงเคราะห์หลังปล่อยจึงมีวิธีการที่ สามารถจะดำเนินการได้หลายวิธี คือ

๑) การสงเคราะห์โดยการจัดหาทุนในการประกอบอาชีพให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ พบว่าทางเรือนจำมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ทุนกับผู้ต้องขังสูงอายุใช้ในการประกอบ อาชีพตามความสามารถหรือศักยภาพของผู้ที่รับทุนนั้น เช่น ทุนจากหน่วยงานภาครัฐ หรือจากธนาคารต่าง ๆ เป็นต้น

๒) การสงเคราะห์โดยจัดหางานให้ทำโดยการประสานงานกับผู้ประกอบการที่เปิด โอกาสให้ผู้ต้องขังเข้าทำงาน

๓) การสงเคราะห์ค่าเดินทางกลับภูมิลำเนา ผู้วิจัยพบว่าการสงเคราะห์ค่าเดินทาง ของผู้ต้องขังสูงอายุยังมีปัญหาไม่สามารถจัดหาทุนให้กับผู้ต้องขังสูงอายุได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากทุนดังกล่าวต้อง อาศัยหน่วยงานภาครัฐอื่นในการสนับสนุนหรือขอทุนให้กับผู้ต้องขัง การใช้ทุนนี้เป็นงบประมาณของสำนักงาน คุมประพฤติที่ขอมาเพื่อสงเคราะห์ค่าเดินทางกลับภูมิลำเนาของผู้ต้องขังโดยตรง เนื่องจากงบประมาณส่วนนี้ เป็นการของบประมาณจากทางราชการโดยกรมคุมประพฤติที่จัดสรรให้เป็นทุนสงเคราะห์ค่าเดินทางกลับ ภูมิลำเนาของผู้ต้องขังโดยทั่วไปรวมถึงเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและ เยาวชนด้วย จึงทำให้งบประมาณที่สำนักคุมประพฤติได้รับมามีไม่เพียงพอกับผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว

๔) การสงเคราะห์ที่พักอาศัยให้กับผู้ต้องขังไร้ญาติหรือไร้ที่อยู่อาศัย

กระบวนการสงเคราะห์หลังปล่อยโดยการประสานงานกับหน่วยที่รับผิดชอบใน การสงเคราะห์ที่พักอาศัยของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวแต่ไม่มีญาติมารับตัวหรือหาผู้อุปการะไม่ได้เป็น ปัญหาที่ทางเรือนจำเป็นอย่างมาก หากได้รับหมายปล่อยตัวผู้ต้องขังแล้วและผู้ต้องขังนั้นไม่มีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ เช่นเจ็บป่วย หรือพิการ เมื่อไม่มีญาติพี่น้องมารับตัวผู้ต้องขัง ทางเรือนจำไม่สามารถ ปล่อยตัวผู้ต้องขังนั้นได้ จำเป็นต้องอาศัยอำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำให้ความอนุเคราะห์อยู่ในเรือนจำต่อไป

จนกว่าจะประสานหน่วยงานที่รับผิดชอบมารับตัวต่อไปได้ ซึ่งเป็นการขัดกับหลักการของสิทธิมนุษยชน เมื่อผู้ต้องขังพ้นโทษแล้วควรต้องได้รับการปล่อยตัวโดยทันที

ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบได้แก่ หน่วยงานสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นเพื่อให้การสงเคราะห์หรือการคุ้มครองของคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศไทย มีศูนย์ดังกล่าวประมาณ ๑๐ กว่าแห่ง ซึ่งไม่สามารถรองรับคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศที่มีจำนวนมากได้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการรับช่วงต่อจากเรือนจำต่าง ๆ เกี่ยวกับการสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศมีปัญหาหลายประการ ดังนี้

(๑) ปัญหาการขาดแคลนศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง เนื่องจากขาดงบประมาณสำหรับการก่อตั้งศูนย์ตลอดจนการบริหารจัดการให้สามารถรองรับคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศได้

(๒) ขาดการประสานงานที่ดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ในกรณีที่มีผู้ต้องขังที่จะได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำที่มีความจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์ด้านที่อยู่อาศัย เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องประสานงานกับทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ล่วงหน้าหลายวันเนื่องจากการส่งต่อมีความยากลำบากเนื่องจากศูนย์สงเคราะห์ดังกล่าวมีจำนวนน้อย

(๓) ขาดการส่งต่อข้อมูลประจำตัวผู้ต้องขัง เนื่องจากระบบการส่งต่อข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องขังยังไม่สามารถบูรณาการข้อมูลได้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ

(๔) ขาดงบประมาณในการสงเคราะห์ต่อผู้ที่ต้องมาอาศัยในศูนย์สงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง เช่น ค่าอาหาร ซึ่งงบประมาณที่ได้รับยังไม่สามารถจัดหาอาหารให้แก่ผู้มารับบริการได้อย่างเพียงพอในปัจจุบัน

ดังนั้น การสงเคราะห์ที่อยู่อาศัยให้กับผู้ต้องขังที่ไร้ญาติในอนาคตย่อมมีความสำคัญและจำเป็นเนื่องจากประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หากมีคดีของผู้สูงอายุจำนวนมาก อัตราการเป็นคนไร้ที่พึ่งก็อาจเพิ่มเป็นเงาตามตัว และมีความเป็นไปได้อย่างมากที่ในอนาคตผู้สูงอายุจะถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้นเนื่องจากไม่มีความสามารถในการหารายได้เนื่องจากมีความชราภาพ ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จึงเป็นที่รังเกียจของญาติพี่น้องหรือไม่มีทายาทมาดูแล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการมีหน่วยงานภาครัฐรับมารองรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

๕. การป้องกันการระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง

จากข้อมูลของผู้ต้องขังสูงอายุ เจ้าหน้าที่ และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมของผู้ต้องขังสูงอายุ พบว่า ทางเรือนจำมีระบบและวิธีการในการป้องกันโรคติดต่อและเชื้อโควิด-๑๙ ได้เป็นอย่างดี และมีแนวทางปฏิบัติที่เหมือนกัน ได้แก่

๑) การแยกผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ให้แยกอยู่ต่างหากจากผู้ต้องขังโดยทั่วไป โดยให้อยู่ในห้องที่จัดไว้มีระยะเวลาหนึ่งเพื่อเป็นการพิสูจน์โรค เมื่อพบว่าผู้ต้องขังรายใดปลอดโรคติดต่อก็จะ让他เข้าไปสู่แดนที่ได้มีการจำแนกผู้ต้องขังไว้ หากรายใดเป็นโรคติดต่อชนิดใด ก็จะนำไปรักษาตามอาการเหล่านั้นต่อไป เช่น โรควัณโรค หรือ HIV เป็นต้น

๒) การแยกผู้ต้องขังที่เข้าใหม่ในกรณีโรคโควิด-๑๙ พบว่าทางเรือนจำมีวิธีการแยกผู้ต้องขังตามสภาพของพื้นที่ของเรือนจำ และตามสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ โดยทั่วไปพบว่ามีการดำเนินการ ดังนี้

(๑) การแยกกักกันผู้ต้องขังที่เข้าใหม่เป็นระยะเวลา ๔ - ๑๔ วันเพื่อดูอาการและการตรวจหาเชื้อโรคเพื่อให้เกิดความแน่ใจว่าผู้ต้องขังไม่มีอาการหรือการติดเชื้อ จึงสามารถให้เข้าไปในแดนปกติที่ได้รับการจำแนก

(๒) การตรวจพิสูจน์เชื้อโรคทุกระยะในระหว่างที่อยู่ระหว่างการกักกันตัวและสุ่มหาเชื้อโรคกับกลุ่มผู้ต้องขังในแดนปกติ

(๓) การแจกหน้ากากอนามัยให้กับผู้ต้องขัง

(๔) การรักษาพยาบาลผู้ที่ติดเชื้อจนหายเป็นปกติ

(๕) การฉีดวัคซีนอย่างน้อย ๒ ถึง ๓ เข็ม

(๖) การแยกแดนหรือเรือนนอนระหว่างผู้ที่ป่วยเป็นโรคและผู้ที่หายเป็นปกติเพื่อให้สะดวกในการรักษาโรค

(๗) การแยกสถานที่คุมขังในกรณีที่เรือนจำนั้นมีผู้ต้องขังภายในเรือนจำติดเชื้อจำนวนมาก หรือติดเชื้อเกือบทั้งหมด หรือมีความเสี่ยงที่จะติดเชื้อทั้งเรือนจำ จึงมีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากเรือนจำอื่นที่มีจำนวนผู้ต้องขังน้อย เช่น เรือนจำของทางกระทรวงกลาโหม หรือสถานควบคุมอื่นที่สามารถใช้เป็นควบคุมนักโทษได้ เพื่อควบคุมผู้ต้องขังที่จะต้องถูกส่งตัวมาในเรือนจำ เช่น ผู้ต้องขังรายใหม่ หรือผู้ที่ถูกย้ายที่คุมขังมาจากที่อื่น เป็นต้น เมื่อสามารถรักษาผู้ที่ติดเชื้อได้แล้วและสถานการณ์เป็นปกติแล้วจึงนำผู้ต้องขังที่ไม่ติดเชื้อเข้ามาอยู่รวมกันต่อไป

(๘) การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้กับผู้ต้องขังหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ถึงเหตุจำเป็นที่ต้องมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการในด้านการปฏิบัติงานในการป้องกัน การรักษา และการแยกเรือนนอนในการกักกันโรคติดต่อ เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความตื่นตระหนกกลัว จนนำไปสู่การเกิดความไม่สงบในเรือนจำ หรือความไม่เข้าใจของญาติ และประชาชนโดยทั่วไปได้

(๙) การสร้างความร่วมมือร่วมใจตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำ ผู้วิจัยพบว่าการสร้างขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชามีความจำเป็นมากในสถานการณ์วิกฤต เช่น การระบาดของเชื้อโรคโควิด-๑๙ ที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่เอง และเนื่องจากในเรือนจำมีเจ้าหน้าที่น้อยและรับผิดชอบกับผู้ต้องขังที่มีจำนวนมาก จึงทำให้เจ้าหน้าที่ต้องทำงานหนักในสถานการณ์ฉุกเฉินตลอดเวลาเมื่อเกิดโรคระบาด ดังนั้นการสร้างขวัญและกำลังใจจึงเป็นสิ่งสำคัญ

(๑๐) ผู้บริหารเรือนจำต้องมีภาวะผู้นำ เนื่องจากในสถานการณ์วิกฤต เช่น สถานการณ์การระบาดของเชื้อโควิด-๑๙ ที่ผ่านมา ผู้นำจะเป็นจุดศูนย์กลางในการบริหารงาน ภาวะผู้นำจึงมีความจำเป็น และผู้บริหารจะต้องมีความมุ่งมั่นและนำองค์กรให้สามารถฝ่าสถานการณ์วิกฤตนั้นให้ผ่านไปได้อย่างดี ได้รับความร่วมมือทั้งเจ้าหน้าที่ และผู้ต้องขัง ตลอดถึงหน่วยงานภายนอกที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

(๑๑) การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อการให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น ทางแพทย์ สุขอนามัย เวชภัณฑ์ และอื่น ๆ เป็นต้น

(๑๒) การรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะ ๆ ให้กับผู้บังคับบัญชาทราบ หรือ การรายงานผลต่อสังคม สื่อสารมวลชน ถึงความเป็นไปและความก้าวหน้าของการดำเนินงานที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจการยอมรับ และความร่วมมือ

๖. การติดตามหลังปล่อย

การติดตามภายหลังที่ผู้ต้องขังสูงอายุได้รับการปล่อยตัวแล้วอาจจะเป็นภารกิจนอกเหนือจากหน่วยงานกรมราชทัณฑ์ เนื่องจากเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์มีภารกิจที่ต้องดูแลเฉพาะผู้ต้องขังในเรือนจำเท่านั้น การติดตามหลังปล่อยจึงยังไม่มีหน่วยงานใดมาดำเนินการ นอกจากผู้ต้องขังสูงอายุที่อยู่ระหว่างการควบคุมความประพฤติจากสำนักงานคุมประพฤติเท่านั้น ถึงอย่างไรก็ตามการติดตามหลังปล่อยของผู้ต้องขังสูงอายุยังมีความจำเป็นต่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอีกรูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสูงอายุเหล่านี้มีชีวิตและกำลังใจ ตลอดถึงการให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้มีชีวิตที่ดีและไม่กระทำผิดซ้ำ หรือการทำลายตนเองในอนาคต และเพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติต่อไป

การแสวงหาแนวทางในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย

ด้านที่ ๑ การดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังตามสิทธิขั้นพื้นฐาน

การดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังตามสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังตามเจตนารมณ์ของกรมราชทัณฑ์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการจัดสวัสดิการพื้นฐานให้กับผู้ต้องขังสูงอายุเรือนจำส่วนใหญ่ดำเนินการได้ตามมาตรฐานของกรมราชทัณฑ์ แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม และปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันในแต่ละเรือนจำ เช่น การจัดหาอาหารที่เหมาะสมให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ การจัดการเกี่ยวกับสถานที่ในการรับประทานอาหาร การอาบน้ำและการซักผ้าของผู้ต้องขังสูงอายุ (รวมถึงผู้ต้องขังสตรีที่ตั้งครรภ์) ที่จะต้องแยกต่างหากจากผู้ต้องขังทั่วไป ทั้งนี้ รวมถึงการแยกเรือนนอน ตลอดจนการติดตั้งสุขภัณฑ์ที่เหมาะสมและพอเพียงแก่ผู้สูงอายุในเรือนนอน เป็นต้น เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางในการปฏิบัติโดยกรมราชทัณฑ์ควรมีนโยบายและระบบการติดตามตรวจสอบเกี่ยวกับการดำเนินงานของเรือนจำต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยมีแนวทางปฏิบัติในการดูแลผู้ต้องขังสูงอายุเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑) การจัดหาอาหารให้กับผู้สูงอายุ จำต้องคำนึงถึงคุณภาพสุขอนามัย และสภาพของผู้สูงอายุ โดยแยกส่วนต่างหากจากผู้ต้องขังโดยทั่วไป ตั้งแต่ การแบ่ง การนำส่ง และสถานที่สำหรับรับประทานอาหาร เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้น้อยต้องพึ่งพาอาหารที่ทางเรือนจำจัดหาให้เป็นหลัก การได้รับอาหารที่ขาดคุณภาพและปริมาณทำให้มีความเสี่ยงและเกิดปัญหากับสุขภาพของผู้ต้องขังในอนาคต

๒) การอาบน้ำและการซักล้าง ควรจัดสถานที่ แยกจากผู้ต้องขังโดยทั่วไป โดยจัดให้ผู้สูงอายุโดยรวมถึงสตรีที่ตั้งครรภ์ หรือผู้พิการให้มีสถานที่อาบน้ำและซักล้างเป็นสัดส่วนเฉพาะ

๓) ควรมีการแยกเรือนนอนของผู้สูงอายุแยกออกจากผู้ต้องขังโดยทั่วไป เนื่องจากเพื่อความเหมาะสมกับสภาพวัย และกิจกรรมการพัฒนาที่จะต้องเป็นกิจกรรมเฉพาะผู้สูงอายุ เนื่องจากระยะเวลาในเรือนนอนมีเวลาหลายชั่วโมง

๔) เรือนจำควรจัดหาหรือติดตั้งสุขภัณฑ์ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในเรือนนอนให้เพียงพอกับปริมาณของผู้สูงอายุ

๕) การจัดหาอาสาสมัคร (อสรจ.) ที่ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุจะต้องพิจารณาหาผู้ที่มีจิตอาสาโดยแท้จริง และจะต้องได้รับการอบรมในด้านต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือผู้สูงอายุและผู้พิการได้อย่างแท้จริง

๖) กิจกรรมด้านการบำบัดฟื้นฟู การพัฒนาจิตใจ และการฝึกวิชาชีพของผู้สูงอายุ กรมราชทัณฑ์ ควรมีหลักสูตรอย่างชัดเจนที่กำหนดเป็นมาตรฐานกลางในการปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน ในการพัฒนาผู้สูงอายุ โดยกำหนดเป็นแผนงานหลัก และมีเป้าหมายในการรองรับผู้สูงอายุในอนาคตที่อาจมีจำนวนที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการกำหนดเป็นหลักสูตรที่ชัดเจนและมีนโยบายให้ดำเนินการในเรือนจำกลางทุกแห่ง หรือเรือนจำที่มีความพร้อม

ด้านที่ ๒ การลดโทษหรือการพักโทษให้กับผู้ต้องขังสูงอายุ

การลดโทษหรือการพักโทษให้กับผู้ต้องขังสูงอายุที่มีอายุมาก เช่น ตั้งแต่อายุ ๗๐ ปี ขึ้นไป กระบวนการพิจารณาของผู้สูงอายุที่มีความผิดเล็กน้อยหรือมีความผิดร้ายแรงก็ตามหากเห็นว่าผู้สูงอายุนั้น มีความพิการโดยสิ้นเชิง หรือมีอาการป่วยที่ไม่อาจรักษาให้หายเป็นปกติได้โดยได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ ที่ลงความเห็นว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถช่วยเหลือตนเองไม่ได้โดยสิ้นเชิงแล้ว ควรได้รับการพิจารณาโดยมีแนวทางให้มีคณะกรรมการพิจารณาเฉพาะเรื่องดังกล่าว โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดโดยคัดเลือกจากตัวแทนจากหน่วยงานระดับจังหวัดมาเป็นคณะกรรมการ ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วและเป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ไปให้อยู่ในความดูแลของทายาท หรือหน่วยงานที่สามารถให้การสงเคราะห์ผู้ต้องขังเหล่านี้ได้ต่อไป การที่มีคณะกรรมการพิจารณาการพักโทษในระดับจังหวัด ย่อมเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ ๓ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังสูงอายุ

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังสูงอายุนั้นย่อมมีความแตกต่างจากการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยของผู้ต้องขังโดยทั่วไป เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุมีปัญหาหลายประการที่ต้องมีความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังเหล่านี้ เช่น ความชราภาพ อาการเจ็บป่วย มีความพิการหรือทุพพลภาพ เป็นต้น ดังนั้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยจึงมุ่งเน้นของการที่จะกลับไปสู่สังคมที่ดีได้อย่างไร ซึ่งอาจจะนอกเหนือไปจากการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังโดยทั่วไป โดยมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

๑) การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปรับตัวของผู้ต้องขังโดยทางเรือนจำจะต้องมีการประเมินด้านสุขภาพจิตของผู้ต้องขังสูงอายุหากพบว่าผู้ต้องขังรายใดยังไม่มีความพร้อมในการที่จะออกไปสู่สังคมภายนอก ทางเรือนจำต้องมีกระบวนการให้การปรึกษา หรือกิจกรรมเพื่อการปรับตัวให้ยอมรับและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอกเรือนจำได้ ปัจจุบันสถานการณ์ภายนอกอาจจะเปลี่ยนแปลงไปจนผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำนาน ๆ ไม่สามารถปรับตัวได้ ดังนั้นจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ต้องขังยอมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

๒) การเตรียมความพร้อมด้านครอบครัว เรือนจำจะต้องติดต่อทนายของผู้ต้องขังสูงอายุก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัวอย่างน้อย ๓ เดือน และควรมีกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์เพื่อให้ญาติของผู้ต้องขังมีความพร้อมที่จะรับตัวผู้ต้องขังสูงอายุกลับไปดูแล หากผู้ต้องขังรายใดไม่มีทายาทมารับตัวจะต้องประสานงานหาหน่วยงานที่จะให้ความสงเคราะห์ต่อไป เช่น ศูนย์พักพิงคนไร้ที่พึ่ง หรือ มูลนิธิต่าง ๆ หรือองค์กรเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือคนที่ไร้ที่พึ่งต่อไป

การประสานครอบครัวผู้ต้องขังสูงอายุเรือนจำสามารถประสานงานกับสำนักงานคุมประพฤติที่เป็นผู้ดำเนินการเขียนรายงานสืบเสาะข้อเท็จจริงหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีของผู้ต้องขังสูงอายุตั้งแต่นั้น เจ้าหน้าที่คุมประพฤติจะเป็นผู้ที่ทราบความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังตั้งแต่นั้น ดังนั้นการดำเนินการติดต่อกับผู้ต้องขังดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ต้องประสานงานร่วมกันระหว่างเรือนจำและสำนักงานคุมประพฤติ

๓) การเตรียมความพร้อมด้านชุมชน ผู้ต้องขังสูงอายุ ชุมชนมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือผู้ต้องขังสูงอายุสำหรับการสร้างความเข้าใจในชุมชน เพื่อให้ชุมชนยอมรับถึงการกลับมาของผู้ต้องขังที่ได้รับการพ้นโทษแล้ว การติดต่อญาติเพื่อเตรียมการสำหรับการรับตัวผู้ต้องขังกลับบ้าน การช่วยเหลือด้านสุขอนามัยด้วยการประสานงานกับท้องถิ่น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ หรือโรงพยาบาล การจัดหางานที่เหมาะสม และการติดตามหลังปล่อย สำหรับบางพื้นที่ที่มีความพร้อมในการหางานให้กับผู้ที่ได้รับการพ้นโทษตามความเหมาะสม

๔) การเตรียมด้านข้อมูลเพื่อการส่งต่อ เรือนจำมีความจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมด้านข้อมูลของผู้ต้องขังก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว เนื่องจากข้อมูลของผู้ต้องขังมีประโยชน์ต่อการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลทางทะเบียน ข้อมูลเกี่ยวกับคดี ข้อมูลด้านสุขภาพ ข้อมูลเกี่ยวญาติ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะได้ส่งให้กับหน่วยงานที่จะต้องรับช่วงต่อไปหลังจากที่ผู้ต้องขังออกจากเรือนจำ เช่น ข้อมูลที่จะต้องส่งต่อให้สำนักงานคุมประพฤติเพื่อการควบคุมความประพฤติ ข้อมูลเพื่อการสงเคราะห์ค่าเดินทางกลับภูมิลำเนา ข้อมูลเพื่อการหาทุนในการประกอบอาชีพ ข้อมูลเพื่อการจัดการที่พักอาศัย ตลอดจนข้อมูลการส่งต่อให้กับหน่วยงานท้องถิ่น การจัดทำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ทางเรือนจำควรมีระบบฐานข้อมูลที่สามารถส่งต่อให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์และรวดเร็วในการบริหารจัดการหลังจากที่ผู้ซึ่งสูงอายุได้รับการปล่อยตัว

สรุปว่าการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็นขั้นตอนที่สำคัญเพื่อการส่งต่อผู้ต้องขังก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว เป็นงานที่ทางเรือนจำจะต้องประสานกับหน่วยงานราชการและเอกชนหลายหน่วยงาน หรือครอบครัวของผู้ต้องขังเพื่อการส่งต่อด้านการกิจ ความช่วยเหลือ และด้านข้อมูลของผู้ต้องขัง

สอดคล้องกับระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ที่เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง พ.ศ. ๒๕๖๑ แต่ทางปฏิบัติของทางเรือนจำยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างเต็มประสิทธิภาพเนื่องจาก ยังขาดฐานข้อมูลที่ดี และมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการดังกล่าว

ด้านที่ ๔ การสงเคราะห์หลังปล่อย

การสงเคราะห์หลังปล่อยเป็นกระบวนการที่ต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานคุมประพฤติ หน่วยงานพัฒนาสังคมและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานในท้องถิ่น และภาคเอกชนต่าง ๆ เช่น ธนาคารผู้ให้เงินทุนกู้ยืมให้กับผู้ต้องขังไปประกอบอาชีพ เป็นต้น ตามผลการศึกษาทำให้ทราบว่ากระบวนการสงเคราะห์หลังปล่อยผู้ต้องขังสูงอายุที่ผ่านมาและผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นมีประเด็นเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้ต้องขังที่ทุพพลภาพ และไม่มีญาติมาติดต่อรับตัวกลับบ้าน จึงไม่สามารถปล่อยตัวผู้ซึ่งนั้นได้ในทันที ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควร มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) เรือนจำต้องเตรียมข้อมูลผู้ต้องขัง เพื่อพิจารณาว่ามีจำนวนผู้ต้องขังสูงอายุที่ ทุพพลภาพ และไม่มีญาติมาประสงค์ขอรับตัวเพื่อส่งต่อข้อมูลหรือประสานงานกับผู้ที่จะต้องรับผิดชอบหรือให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังกลุ่มนี้ได้หรือไม่

๒) ประสานงานเพื่อหาหน่วยงานที่จะสามารถให้ความอนุเคราะห์ผู้ต้องขังกลุ่มนี้ได้บ้าง

๓) กรมราชทัณฑ์ควรที่จะพิจารณาให้เพิ่มหน่วยงานเพื่อรองรับกระบวนการสงเคราะห์หลังปล่อยผู้ต้องหาสูงอายุในเรือนจำ เนื่องจากเป็นงานที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังในอนาคต

ด้านที่ ๕ การติดตามหลังปล่อย

ควรมีการติดตามผู้ต้องขังสูงอายุที่ได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว ถึงแม้ว่าผู้ต้องขังสูงอายุนั้นได้รับการปล่อยตัวโดยมีการควบคุมความประพฤติหรือไม่ก็ตาม เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการติดตามในงานวิจัยนี้ต้องการผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวแล้วได้รับความช่วยเหลือ การให้ขวัญและกำลังใจ หรือการสงเคราะห์ช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

๑ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

๑) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในฐานะที่เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญควรเป็นองค์กรกลางในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้ต้องขังสูงอายุ เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น โดยการจัดประชุมหารือเกี่ยวกับการพัฒนาสวัสดิการของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล และสามารถเป็นแนวทางสำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมของผู้สูงอายุ และการส่งต่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้กลับไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะ นโยบาย และมาตรการให้กับรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒) กรมราชทัณฑ์ควรมีแนวทางในการตรวจสอบติดตามการดำเนินงานของเรือนจำต่าง ๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานกลางของกรมราชทัณฑ์อย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง เพื่อให้เรือนจำดำเนินการควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในส่วนของการจัดสวัสดิการพื้นฐานของผู้ต้องขังสูงอายุในด้านการกินอยู่หลับนอน สุขอนามัยของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมในการพัฒนาร่างกายและจิตใจ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การสงเคราะห์หลังปล่อย เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ

๓) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรมีการประสานงานกับทางเรือนจำ และพัฒนาระบบการส่งต่อผู้ต้องขังสูงอายุ เพื่อการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการคืนสู่สังคมของผู้สูงอายุ เช่น การสงเคราะห์เกี่ยวกับการฝึกอาชีพและการจัดหางานที่เหมาะสม การประสานหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อการสงเคราะห์ทุนในการประกอบอาชีพ และการสงเคราะห์ด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุที่มีสภาพเป็นคนไร้ที่พึ่ง หลังจากที่ถูกผู้สูงอายุได้รับการปล่อยตัว

๔) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการประสานและการส่งต่อข้อมูลกับทางเรือนจำเพื่อให้ความช่วยเหลือดูแลผู้ต้องขังสูงอายุที่กำลังจะได้รับการปล่อยตัวคืนสู่สังคม เช่น การสร้างความเข้าใจกับสังคมและครอบครัวของผู้สูงอายุ การเตรียมความพร้อมด้านสาธารณสุข การจัดหางาน ที่อยู่อาศัย และการติดตามหลังปล่อย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังสูงอายุได้มีชีวิตตั้งเช่นคนปกติทั่วไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักสิทธิมนุษยชนต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับช่องว่างและข้อขัดข้องของกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ของทางราชการที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านสิทธิของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทยตามหลักสากล และยังไม่มีความสอดคล้องกับสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อจะได้พัฒนาด้านกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยและเป็นประโยชน์ในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของผู้สูงอายุต่อไป

๒) ควรมีการศึกษาค้นหาแนวทางที่ดีในการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ที่ได้ดำเนินงานแล้วเกิดผลสำเร็จและสามารถนำไปเป็นแบบอย่างที่ดีได้ เพื่อให้มีรูปแบบสำหรับการนำไปปฏิบัติของเรือนจำทั่วประเทศให้มีแนวปฏิบัติได้เหมือนกัน เช่น โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ การบริหารจัดการที่ดีเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น